

اعتبار سنجی کتاب تاریخ پروپوکیوس برای دوره ساسانی

* حسین مالکی لوطکی

کارشناس ارشد ایران باستان دانشگاه تهران hosseinmaleki@ut.ac.ir

چکیده:

برای تاریخ دوره ساسانیان منابع یونانی و لاتینی نقش پر رنگی در روشنایی تاریخ ایران در این زمان دارند و برای بررسی این دوران بدون بررسی این منابع نمی توان تصویری درستی از تاریخ دوره ساسانیان به نمایش گذاشت. اما این منابع چون توسط کسانی نوشته شده اند که در جبهه مقابل ایران قرار داشتند همیشه باید به آنها با دید نقادانه نگریسته شود. تاریخ جنگ های پروپوکیوس هم یکی از مهم ترین منابع برای به تصویر کشیدن وقایع تاریخ ساسانیان از ۵۲۷-۵۵۳ میلادی می باشد. احتمالاً کتاب وی با توجه به اینکه دارای شغل رسمی از جانب امپراطور ژوستینین بوده است، خالی از داوری غرض آلوده علیه ایرانیان نبوده و در صدد بر آمده تا فتوحات امپراطور را توجیه کند. کتاب جنگ های پروپوکیوس قسمت مربوط به ایران اش بر خلاف گفته خود نویسنده یکدست نبوده و از منابع و روایات که در دسترس اش بوده اند استفاده کرده است.

کلید واژه: پروپوکیوس، ساسانیان، قباد اول، خسرو انوشیروان

۱- مقدمه:

پروپوکیوس مهم ترین مورخ بیزانسی در قیصریه در فلسطین در اوائل قرن ششم میلادی متولد شد پس از کسب مهارت در علم بدیع در سرزمین مادری خود به عنوان یک وکیل یا قاضی به بیزانس یا قسطنطنیه مهاجرت کرد در آنجا وی درس سخن وری می داد و در چندین پرونده قانونی نیز مشاوره داده بود وی بزودی استعداد های خود را نمایان ساخت و به صورت رسمی به خدمت دولت در آمد وی در سال ۵۲۷ به سمت مشاور و بلیساریوس در شرق منسوب شد و در سال ۵۳۲ با وی از شرق برگشت و در سال بعد دوباره به همراه وی به آفریقا و ایتالیا رفت.

ژوستینین به عنوان پادشاه خدماتش به وی عنوان illustrious را به وی اعطا کرد که بالاترین عنوانی بود که به طبقه عادی مردم اعطا می شد و در اواخر عمر خود از پرداخت گاه و بیگاه موجب خود بخاطری زحماتی که انجام داده بود و چندین سال بدون دستمزد زندگی می کرد، شکایت داشت. وی مدتی قبل یا بعد از مرگ ژوستینین در حالی که احتمالاً بیشتر از شصت سال داشت مرد. این همه آن چیزی بود که تقریباً از زندگی وی می دانیم.

پروپوکیوس سه جلد کتاب تالیف کرده و همه حوادث دروه سلطنت ژوستینین را تا حدود سال ۵۵۰ میلادی در آنها ضبط کرده است اولین و مهم ترین کتاب او تاریخ جنگ ها است که دارای هشت قسمت است که به ترتیب زیر تقسیم میشود کتاب اول و دوم راجع به جنگ های ایران و روم (که مورد بحث ماست)، کتاب سوم و چهارم راجع به کشمکشهای دولت روم با واندال های آفریقا، کتاب پنجم و ششم و هفتم راجع به زد و خورد میان رومیان با گوتها در ایتالیا و کتاب هشتم به شکل ضمیمه و متمم آنهاست که وقایع عمومی اقطار مختلف امپراطوری روم در آن شرح داده شده است. دومین کتاب وی بنام تاریخ سری موسوم است و در این کتاب پروپوکیوس بی هیچ بیم و ملاحظه ای به امپراطور و ملکه و حتی به بلیساریوس و همسر اش تاخته است. و از دسائس و نیرنگ های که در امور اداری و اجتماعی رواج داشته، انتقاد می کند. کتاب سوم او موسوم به ساختمانها درست نقطه مقابل کتاب تاریخ سری اوست به این معنی که مولف در این کتاب کوشیده است با عباراتی تملق آمیز و پر تکلف از ژوستینین تمجید نماید و خود را مورد توجه و عنایت او قرار دهد. اولین نسخه کتاب پروپوکیوس را David Hoeschel در سال ۱۶۰۷ در آگسبورگ چاپ کرد. مهم ترین ترجمه انگلیسی کتاب را هانری براسون دوینگ در سال ۱۹۱۴ انجام داده که تا سال ۲۰۰۷ هم تجدید چاپ شده است.

اهمیت این اثر را می توان در موارد خلاصه کرد:

- ۱- از آنجایی که نویسنده در جنگ ایران و روم حضور داشته است می تواند به عنوان روایت اولی از جنگ ایران و روم در دوره انوشیروان مورد استفاده قرار گیرد.
- ۲- این اثر منبع دسته اولی راجع به وضعیت نظامی، آرایش جنگی و روشهای جنگی ایران در اواخر عصر ساسانی است.
- ۳- این کتاب منبع مفیدی برای بررسی رویدادهای تاریخی ایران در دوره سلطنت قباد و انوشیروان است
- ۴- در این اثر اطلاعاتی راجع به تشکیلات اداری، نظامی و دیوانی آمده است که می تواند مورد استفاده قرار گیرد.
- ۵- اطلاعات جغرافیایی مندرج در این کتاب به ویژه درباره مناطق غربی ایران بسیار مفید است.
- ۶ در این منبع اولین نشانه های قدرت گیری قبایل عرب در غرب ایران و نحوه ارتباط آنان با دو دولت ایران و روم ثبت شده است.